

Tısss... Tısss...

Çatallı dilleri, sivri dişleri ve kıvrıla kıvrıla ilerleyen uzun gövdeleriyle yılanlar... Kimimizin fotoğraflarını görmekle bile korkudan titrediği, kimimizinse ilginç özellikleriyle etkilendiği sürüngenlerdir onlar. Sizin yılanlarla ilgili neler hissettiğinizi elbette bilemiyoruz ancak birazdan okuyacaklarınız karşısında çok şaşıracağınızı düşünüyoruz. O hâlde haydi yazımızı okumaya başlayın ve bu hayvanları daha yakından tanıyın!

Yılanların ses telleri yoktur. Yani ses çıkaramazlar. Peki, o zaman o ünlü "tısssssss" sesi de neyin nesi diyebilirsiniz. Yılanlar, aldıkları havayı soluk borularının ağzından dışarıya kuvvetli bir biçimde attıklarında bu ses çıkar.

Bir Sumatra çukur engerek yılanı diliyle havayı koklarken

Yılanlar, kutup bölgeleri dışında hemen her yerde görülebilen hayvanlardır. Küçük, büyüklü, renk, desen desen 3800'e yakın türü bulunur. Bu türlerin bazıları zehirli, bazıları da zehirsizdir. Kimi karada, kimi suda yaşar. Karadaki yılanların çoğu toprak üstünde ve kumluk yerlerde yaşasa da kimi toprak altında, kimiye ağaçlarda yaşamayı tercih eder.

İşte bir boynuzlu engereğin sırt derisinin yakından çekilmiş fotoğrafı. Fotoğrafta gördüğünüz gibi yılanların derisi üst üste binen pullardan oluşur. Şimdi bir önceki sayfaya dönün ve orada bulunan fotoğraftaki yılanı dikkatlice bakın. Karnındaki ve sırtındaki pullar birbirinden farklı görünüyor değil mi? Karnındaki geniş pullara özellikle dikkat edin. Yılanlar, bu pullar sayesinde üzerinden geçtikleri yüzeyi kavrır. Sonra da vücutlarını iterek hareket ederler. Yani kayarcasına hareket edebilmeyi ya da ağaçlara kolayca tırmanabilmeyi karnlarındaki pulların biçimine borçludurlar.

Yılanların dili çatallıdır. Peki, bu çatallı dil ne işe yarar dersiniz? Tuhaf gelebilir ancak havayı koklamaya yarar! İşte bu nedenle yılanlar dillerini sık sık dışarı çıkararak havadaki, topraktaki ve hatta sudaki koku moleküllerini toplar. Sonra da dillerini damaklarında bulunan Jacobson organına değdirirler. Bu organ kokuyu algılamalarını sağlar. Ayrıca dillerinin çatallı olması sayesinde kokunun yönünü de belirleyebilirler.

İşte bir çingiraklı yılan! Sivri dişlerini fark ettiniz mi? Zehirli yılanlar avlarını bu dişlerle ısırıp zehirler. Ancak zehirli olan bu dişler değildir. Isırmanın etkisiyle dişlerin yakınında bulunan zehir bezlerindeki sıvı, zehir kanallarıyla bu dişlere geçer. Sonra da dişin battığı ava! Tüm yılanlarda öndeki bu dişlerin dışında avlarını midelerine indirmeyi kolaylaştıran arkaya doğru kıvrık yapıda küçük dişler de bulunur.

Bazı yılanların gözleriyle burunları arasında ısı algılayıcı çukurlar bulunur. Bu ısı algılayıcıların sayısı yılanın türüne göre değişir. Örneğin çingiraklı yılanlarda iki tarafta birer, kraliyet pitonlarındaysa fotoğrafta da gördüğünüz gibi beşer çukur vardır. Yılanlar ısı algılayıcılarıyla sıcakkanlı hayvanların yerini tespit edip onları karanlıkta bile kolayca takip edebilir.

Yılanlar kokuyu dilleriyle alıyorsa burunları ne işe yarar acaba? Evet, bu sorunun yanıtını kesinlikle daha kolay tahmin edeceksiniz. Yılanlar burunlarıyla soluk alıp verir. Burun deliklerinin tam altında, ağızlarının içinde soluk borusu ağzı olarak bilinen boru benzeri bir yapı bulunur. Ağızları kapalıyken burunlarından aldıkları hava buradan girerek soluk borusundan geçip akciğerlerine ulaşır. Peki, avlarını yutarken ağızları dolu olduğunda nasıl soluk alıp verirler dersiniz? İşte şimdi konunun ilginç bölümüne geldik. Bu durumda yılanlar kuyruklarına yakın bölgede bulunan yedek hava kesesinden yararlanır! Yılanların iki akciğerinden biri kuyruklarına kadar uzanır ve buradaki hava kesesine bağlanır. Eğer ki avlarını yutma işi çok uzarsa yukarıda bahsettiğimiz yapıyı ağızlarından dışarı uzatarak soluk alıp vermeye devam ederler.

Sarı sıçan yılanının ağızının içinde görünen boru benzeri yapı, onun soluk borusu ağzı

Bu orman halısı pitonu, ağzını ne kadar da büyük açmış değil mi? Yılanlar bu özellikleri sayesinde kendi kafalarından büyük hayvanları bile yutabilir. Çünkü hem ağızlarının kemik yapısı buna uygundur hem de ağızlarının çevresindeki doku çok esnektir. Ancak çenelerinin tek işlevinin yemek yemek olduğunu düşünmeyin! Yılanlar çenelerini çok uzaklardaki seslerin ya da hareketlerin titreşimini algılamak için de kullanır. Bunun için yaptıkları tek şeyse çenelerini yere koymaktır!

Tüm yılanlar etoburdur. Karınca, kurbağa, yumurta, kuş, balık, kertenkele, böcek, fare ve diğer yılanların yanı sıra timsah, geyik gibi çok iri hayvanlarla beslenen yılan türleri de vardır. Ancak avlarını bütün olarak yutmaları ortak özellikleridir. Tabii sindirmek için birkaç gün uyumaları ya da hareketsiz kalmaları da...

Bu Afrika yumurta yiyen yılanı neden bir balon gibi şişmiş dersiniz? Adından anlayabileceğiniz gibi bir yumurtayı bütün olarak yutmuş da ondan!

Yılanlar yumurtlayarak ya da canlı yavru doğurarak çoğalır. Burada yumurtadan çıkmakta olan bir kara sıçan yılanı görüyorsunuz. Fotoğraftan da anlayacağınız gibi yılan yumurtaları tavuklarınki gibi sert kabuklu olmaz. Kabukları yumuşak ve esnektir.

Yılanlar yaşamları boyunca büyümeye devam eder. Ancak derileri kendileriyle birlikte büyüyemeyen bir yapıdadır. Bu yüzden de büyüdükçe daha geniş ve daha uzun bir deriye gereksinim duyan yılanlar, yaşlarına göre yılda bir ila dört kez deri değiştirir. Deri değiştirecekleri zaman güvenli bir yere çekilip beklerler. Bu dönemde gözleri matlaşır, derileri parlaklığını kaybedip kuru bir hâle gelir. Derilerinin iç yüzeyindeyse sıvı bir tabaka oluşur. Bu aşamadan sonra yılanlar taş, kaya, toprak ya da ağaç gibi pürüzlü yüzeylere sürtünerek eski derilerini bir kılıf gibi üzerlerinden çıkarır.

Böylece alttaki parlak ve sağlıklı derileri ortaya çıkar. Yani deri değiştirmiş olurlar!

Deri değiştiren bir boa yılanı

Mahmuzlu yılan, koca engerek, kör yılan, ev yılanı, ipliksi yılan, uysal yılan, Şırnak yılanı, Baran engereği, su yılanı, şeritli engerek, Kafkas engereği, Wagner engereği, Anadolu engereği ve çöl kobrası... Bunlar ülkemizde yaşayan 59 yılan türünden birkaçı. Bu 59 türün 12'si ülkemize endemik ve 20'si zehirli.

Fotoğraf: Prof. Dr. Aziz Avcı

Fotoğrafta gördüğünüz bir Amanos yılanı. Bu yılan ülkemize endemik. Yalnızca Hatay'daki Amanos Dağları ve çevresinde yaşar. 2007 yılında keşfedilmiş olan bu zehirsiz yılanın boyu 30-35 santimetre kadar. Başı gri renkte ve boynundaysa siyah bir bant bulunur.

Yarı sucul yılanlarsa ülkemizde Güneydoğu Anadolu Bölgesi dışında hemen her yerde görülebilir. Çoğunlukla sulak alanlara yakın olan çayırılık ve taşlıklarda yaşayan yarı sucul yılanlar zehirsizdir ve kolay kolay ısırılmaz. Tarlalarda ve bahçelerde de karşınıza çıkabilecek olan yarı sucul yılanlar yakalanırsa çok kötü kokan bir sıvı salgılar. Ya daaa yandaki fotoğraftaki gibi ölü taklidi yaparlar!

Gülnur Geçmiş
Çizim: Duygu Cıgal

